

T

The Impacts of Economic Policies and The Role of Capitalists in Economic Development during The Reign of King Rama VII

Anusorn Tamajai^{1,*} and Thamrongsak Petchlertanan²

Received: December 13, 2023 Revised: May 17, 2024 Accepted: May 31, 2024

Abstract

This qualitative research examined the role of economic policy and capitalist development during the political and economic transitions under King Prajadhipok (Rama VII) of Thailand. The units of analysis included: socioeconomic and political backgrounds that impacted capitalist development; capital accumulation from 1925-1934; key economic policies under Rama VII; and the role of different capitalist groups in developing capitalism. Economic policies helped maintain the semi-feudal capitalist economic system during Rama VII's reign. Some interrelated policies had significant impacts. Nearly all major capitalist groups prior to the Siamese revolution of 1932 accumulated capital through patronage relationships with absolute state power, seeking economic rents and deadweight losses that hindered social welfare.

Major stakeholders with key investment and trade roles evolved from state capitalists and the Royal Treasury groups, Thai-Chinese and Western businesspeople. Europeans and Americans grew after the Bowring Treaty, bringing modern technology and exploiting natural resources. As most capitalists from 1925-1934 were traders, they lacked power to transform Thailand's economic fundamentals. Slow industrial development owed to an absence of strong domestic industrial capital

Keywords: development of capitalism, capital accumulation, economic development, economic policy

¹ School of Economics, University of The Thai Chamber of Commerce

² Faculty of Political Science, Rangsit University

* Corresponding author. E-mail: anusorn_tam@utcc.ac.th, Anusorn4reform@gmail.com

ผลของนโยบายเศรษฐกิจและบทบาทของกลุ่มทุน ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่เจ็ด

อนุสรณ์ ธรรมใจ^{1*} และ อารังศักดิ์ เพ็ชรเลิศอนันต์²

วันรับบทความ: December 13, 2023 วันแก้ไขบทความ: May 17, 2024 วันตอบรับบทความ: May 31, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเชิงคุณภาพนี้ได้สังเคราะห์องค์ความรู้บทบาทของนโยบายเศรษฐกิจ กลุ่มทุนต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจของไทยในช่วงเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจการเมือง หน่วยวิเคราะห์ของงานวิจัย คือ ภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองที่มีผลต่อพัฒนาการทุนนิยม ทุนในช่วงปี พ.ศ. 2468-2477 นโยบายเศรษฐกิจสำคัญในสมัยรัชกาลที่ 7 ศึกษาบทบาทของทุนกลุ่มต่าง ๆ ต่อพัฒนาการของทุนนิยม สัมผัสถึงการสะสมและการเติบโตที่อาศัยความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ นโยบายเศรษฐกิจได้ช่วยปรับโครงสร้างระบบเศรษฐกิจทุนนิยมกึ่งศักดินา ดำเนินต่อไปได้ในรัชสมัยรัชกาลที่ 7 บางนโยบายมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องส่งผลต่อนโยบายอื่น ๆ กลุ่มทุนสำคัญเกือบทั้งหมดก่อนยุคประชาธิปไตยล้วนสะสมทุนผ่านการยึดโยงกับอำนาจรัฐ แสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจ และแสวงหาผลประโยชน์จากความไม่มีประสิทธิภาพของตลาดในระดับเข้มข้น ทุนสำคัญที่มีบทบาทการลงทุนและด้านเศรษฐกิจการค้าจึงพัฒนามาจากกลุ่มทุนเดิมในสังคม คือ กลุ่มทุนภาครัฐ กลุ่มทุนที่สำคัญกลุ่มที่สองในภาคเศรษฐกิจของไทยคือกลุ่มทุนสยามเชื้อสายจีน กลุ่มทุนที่สาม คือ กลุ่มทุนตะวันตก ทั้งทุนยุโรปและทุนอเมริกา เป็นกลุ่มทุนที่เข้ามายังไทยมากขึ้นหลังสนธิสัญญาเบาว์ริง มีการลงทุนเกี่ยวพันกับเทคโนโลยีสมัยใหม่และการหาประโยชน์จากทรัพยากร ทุนในสยามช่วง พ.ศ. 2468-2477 ส่วนใหญ่เป็นทุนการค้าจึงไม่ได้มีพลังพอที่จะเปลี่ยนแปลงพื้นฐานเศรษฐกิจไทยได้ การพัฒนากิจการอุตสาหกรรมจึงมีความล่าช้า

คำสำคัญ : พัฒนาการระบบทุนนิยม การสะสมทุน การพัฒนาเศรษฐกิจ นโยบายเศรษฐกิจ

¹ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

² คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

* Corresponding author. E-mail: anusorn_tam@utcc.ac.th, Anusorn4reform@gmail.com

บทนำ

สนธิสัญญาเบาว์ริงที่จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2398 ได้เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจไทยจากเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตัวเอง ไปสู่เศรษฐกิจที่เน้นการส่งออกโดยเริ่มพัฒนาสู่ระบบเศรษฐกิจแบบ “กึ่งศักดินา กึ่งทุนนิยม กึ่งเมืองขึ้น” สำหรับการขยายตัวของทุนนิยมไทยในยุคสมัยรัชกาลที่ 7 ด้านหลักก็ยังคงอยู่ในมือของชาวต่างชาติ คนจีน และขุนนางบางกลุ่ม พัฒนาการเศรษฐกิจไทยในช่วงเวลานี้ นับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อหน้าประวัติศาสตร์ของไทย เพราะไม่เพียงอิทธิพลของจักรวรรดินิยมที่ควบคุมการผลิตการค้าของไทย ไทยยังต้องผจญคลื่นเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก เป็นเหตุให้ไทยต้องประสบภาวะความผันผวนทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทั้งทางด้านการเงิน การคลัง การผลิต และการค้าระหว่างประเทศ

กลุ่มทุนตะวันตกได้รับสิทธิสภาพนอกอาณาเขตทำให้ได้เปรียบกลุ่มทุนไทยจีน สนธิสัญญาที่เราไปทำกับชาติตะวันตกแล้วเสียเปรียบถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักกระแสเศรษฐกิจชาตินิยมเริ่มเกิดขึ้น กลุ่มทุนไทยจีนจำนวนไม่น้อยให้การสนับสนุนขบวนการอภิวัฒน์ 2475 เพราะมองว่าการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอาจนำมาสู่สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและธุรกิจที่ดีขึ้น บทบาทของกลุ่มทุนท่ามกลางภาวะดังกล่าวต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจเป็นอย่างไรและนโยบายเศรษฐกิจต่าง ๆ ในสมัยรัชกาลที่เจ็ดได้ส่งผลอย่างไรต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจได้มีการนำเสนอในบทความนี้

บททวนวรรณกรรมและทฤษฎีเกี่ยวข้อง

แนวทางการศึกษาในรายงานชิ้นนี้ใช้การศึกษาแนวพรรณนาวิเคราะห์ของนักประวัติศาสตร์ร่วมกับกรอบและแนวคิดทางด้านเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษากลุ่มทุนและการสะสมทุนโดยทฤษฎีความขัดแย้งและวิถีการผลิตแบบเอเชีย ร่วมกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง รวมทั้งแนวทางการศึกษาแบบนีโอคลาสสิกตามแบบที่ James C. Ingram ใช้ศึกษา Economic Change in Thailand 1850-1970 งานศึกษาชิ้นนี้ได้เรียบเรียงขึ้นโดยมีสาระสำคัญอยู่ที่การอธิบาย (Explain) การหาความหมาย (Meaning) ของพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงรวมทั้งการแปรสภาพของกลุ่มทุน และวิเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนผ่านสังคมเข้าสู่ยุคทุนนิยมในยุครัชกาลที่ 7 จะใช้แนวคิดลักษณะเศรษฐกิจทุนนิยม ควบคู่กับทฤษฎีการวิเคราะห์การเปลี่ยนผ่านเศรษฐกิจสังคม ซึ่งวิเคราะห์ผ่านวิถีการผลิต (Mode of Production) ได้แก่ พลังการผลิตกับความสัมพันธ์ทางการผลิต และโครงสร้างส่วนบน (Super Structure) ได้แก่ กฎหมาย ประเพณี ความเชื่อ และสถาบันทางสังคม ฯลฯ (Ingram, 1955)

Suehiro (1996) นักวิชาการชาวญี่ปุ่นผู้ศึกษา Capital Accumulation in Thailand, 1855-1985 พบว่า ทุนตะวันตกได้เข้ามามีผลประโยชน์ในธุรกิจโรงเลื่อย เหมืองแร่ดีบุก การเดินเรือ ธนาคารพาณิชย์ และกิจการสีข้าว ขณะเดียวกันกลุ่มเชื้อพระวงศ์และขุนนางที่ต้องประสบปัญหาเนื่องจากเศรษฐกิจแบบศักดินา สลายตัวได้เข้าไปดำเนินธุรกิจในที่ดินหรือธุรกิจเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐาน อันได้แก่ รถราง หลายคนได้เข้าไปในธุรกิจโรงสีข้าวแต่เป็นเพียงมีฐานะเป็นเจ้าของ ส่วนการดำเนินการปล่อยให้อยู่ในมือของชาวยุโรปและพ่อค้าชาวจีน ในกลุ่มทุนศักดินานี้มีเพียงกษัตริย์โดยสำนักงานพระคลังข้างที่เท่านั้นที่ยังคงมีบทบาทสำคัญ

ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชาติ กรมพระคลังข้างที่เป็นลักษณะเป็นทุนโดยรัฐ (State Capital) ไม่ต้องเสียภาษี ได้รับเงินรายได้ของแผ่นดินในสัดส่วนสูง ฐานทุนและการสะสมทุนของกรมพระคลังข้างที่จึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว และอยู่ในฐานะ “เจ้าที่ดิน” รายใหญ่ที่สุดของประเทศ

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และ สุธี ประศาสนเศรษฐกิจ ใช้ทฤษฎีวิธีการผลิตแบบเอเชีย (Asiatic Mode of Production)³ อธิบายว่า เศรษฐกิจนั้นขาดชนชั้นกระฎุมพีอิสระ (Independent Bourgeoisie) ชั้นนี้ต้องแบ่งปันผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับเจ้านายและขุนนางหรือข้าราชการในเวลาต่อมา ไม่มีอำนาจทางการเมืองและไม่เป็นผู้นำทางวัฒนธรรม การขาดพัฒนาการของชนชั้นนี้ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจสู่ระบบทุนนิยมและประชาธิปไตยเป็นไปอย่างติดขัดในเวลาต่อมา ทุนนิยมไทยจึงเป็นทุนนิยมที่ไม่เป็นอิสระจากรัฐศักดินา (Nadsupa, & Prasardsanaset, 2014) Phongpaijit และ Baker (2003) พบว่า ในระหว่างปี พ.ศ. 2443 ถึง 2463 รัฐบาลมีรายได้จากภาษีรัชชูปการและค่าเช่านาสูงถึงสิบห้าล้านบาท สร้างรายได้ให้กับรัฐบาลจำนวนมาก ขวานารายย่อยจำนวนมากเดือดร้อนจากภาษีและค่านา จึงเสียภาษีโดยการไปบุกเบิกที่ดินใหม่ ๆ แต่ราชสำนักได้ใช้จ่ายเงินจำนวนมากในการสร้างพระราชวัง จึงไม่สามารถลดภาษีและค่านาได้ ขวานารายย่อยจำนวนมากถูกยึดที่นาโดยนายทุนเงินกู้ ภาระหนี้สินที่สูงทำให้ขวานารายย่อยเหล่านี้ถูกเบียดกลบกลายเป็นชาวไร่รับจ้างในระบบทุนนิยมในระยะเปลี่ยนผ่านของสยาม

ช่วงหลังปี พ.ศ. 2481 กลุ่มทุนขุนนางขยายตัวมากจากนโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยมที่ให้รัฐมาดำเนินธุรกิจต่าง ๆ แทนเอกชนต่างชาติ โครงสร้างความสัมพันธ์ของบุคคลในทางเศรษฐกิจมีคน 2 กลุ่มเข้าไปเกี่ยวข้อง คือ กลุ่มทุน และ แรงงาน กลุ่มทุนประกอบไปด้วย กลุ่มทุนศักดินา กลุ่มทุนขุนนาง กลุ่มทุนสยามเชื้อสายจีน กลุ่มทุนชาวตะวันตก กลุ่มทุนศักดินาและกลุ่มทุนขุนนางเป็นกลุ่มที่มีอำนาจในสังคม ทั้งในรูปของการมีทรัพย์สินและมีอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะนายทุนศักดินา คือ ผู้คุมอำนาจในระบบที่ดินและเงินทุน ขณะที่นายทุนชาวจีนกุมอำนาจในเรื่องทุนและระบบตลาด ชนชั้นนายทุนในสังคมสยามช่วงแรกของการก่อตัวของระบบทุนนิยมเป็นนายทุนศักดินาและขุนนางที่มีลักษณะอนุรักษนิยมสูง มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการค้าและอุตสาหกรรมว่าเป็นงานที่ไม่มีเกียรติ ฉะนั้นจึงไม่นิยมสะสมทุนเพื่ออุตสาหกรรม แต่กลับสะสมทุนเพื่อทุนการค้าหรือใช้จ่ายในทางฟุ่มเฟือยหรืออาจให้เงินทุนแก่นายทุนจีนกู้ยืม ทุนตัวเองไม่สามารถแข่งขันกับทุนจากตะวันตกได้เพียงลำพัง ต้องพึ่งพาเงินทุนจากนายทุนศักดินาสภาพดังกล่าวได้เปิดโอกาสให้ทุนสยามเชื้อสายจีนมีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจไทยมากในเวลาต่อมา (Tamajai, 2016)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษานโยบายเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ 7 ที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ระบบทุนนิยมและกลุ่มทุน
2. เพื่อศึกษาพัฒนาการของกลุ่มทุนในสมัยรัชกาลที่ 7

³ ทฤษฎีวิธีการผลิตแบบเอเชีย คือ ทฤษฎีที่อธิบายวิถีการผลิตที่อยู่บนฐานของชุมชนหมู่บ้านและการต่อสู้กับความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียม

นิยามศัพท์

ในการศึกษาวิจัยนี้ กลุ่มทุน คือ กลุ่มคนผู้เป็นเจ้าของทุนที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ ผู้ลงทุน ประกอบกิจการ ผู้ประกอบอาชีพค้าขายและการค้าหรือออกทุนให้ผู้อื่นประกอบกิจการ

พัฒนาการทางเศรษฐกิจ คือ การเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจ การพัฒนาตลาดเสรี การเปิดกว้างทางเศรษฐกิจ การแบ่งงานกันทำ การเพิ่มขึ้นของผลิตภาพของปัจจัยการผลิต รวมทั้งการขยายตัวทางเศรษฐกิจและความมั่งคั่งที่เพิ่มขึ้น

นโยบายเศรษฐกิจ คือ นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการมีเสถียรภาพของระบบเศรษฐกิจ การเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงานเต็มที่ ความสมดุลและความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ

ช่วงเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจการเมือง คือ ช่วงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2468-2477 อันเป็นช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงสำคัญทางเศรษฐกิจการเมือง เป็นช่วงรอยต่อของระบบทุนนิยมภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบบทุนนิยมภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่พระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ

ขอบเขตการวิจัย

บทความวิจัยนี้มีขอบเขตการศึกษาหลัก คือ ศึกษาพัฒนาการทางเศรษฐกิจ กลุ่มทุนและนโยบายเศรษฐกิจ

ในช่วงเวลาสมัยรัชกาลที่ 7 ทรงครองราชสมบัติ พ.ศ. 2468-2477 โดยใช้วิธีการศึกษาทางสังคมศาสตร์ ในเชิงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจการเมืองของกลุ่มทุน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เป็นฐานในการขยายตัวของระบบทุนนิยมไทย ที่เป็นพัฒนาการต่อเนื่องมาจากรัชสมัยก่อนหน้า

วิธีการดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ซึ่งจะมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลร่วมสมัยของผู้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์โดยตรง เก็บจากเอกสารจริงข้อมูลชั้นต้นในช่วงเวลาดังกล่าว
2. การศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่จัดทำขึ้นโดยอาศัยข้อมูลชั้นต้นและข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมไว้แล้วจากการวิจัยก่อนหน้า
3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการเปลี่ยนผ่านสังคมเข้าสู่ยุคทุนนิยมในยุค พ.ศ. 2468-2477

ผลการวิจัย

นอกจากนโยบายเศรษฐกิจมีส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดจากวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ 7 โดยนโยบายเศรษฐกิจสำคัญช่วงปี พ.ศ. 2468-2477 ในรัชสมัยรัชกาลที่ 7 มีรายละเอียด ดังนี้

1. นโยบายแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ด้านการเงินการคลัง

มีการแก้ไขปัญหาฐานะทางการเงินการคลังของประเทศจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2471 รายได้ของรัฐเกินดุลถึง 15 ล้านบาท อย่างไรก็ตามหลังจากนั้นเพียง 1 ปี เศรษฐกิจไทยก็ได้รับผลกระทบจากวิกฤติการณ์เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก (Great Depression) รัฐบาลประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาให้งบประมาณเกินดุลนับตั้งแต่ต้นรัชกาลที่ 7 ยกเว้นในปี พ.ศ. 2474 ในส่วนของสยามเองก็มีการแก้ปัญหาเรื่องการขาดดุลการคลัง ด้วยการปลดข้าราชการออกจำนวนมาก การจัดทำงบประมาณปี 2474 ก็มีปัญหาระดับการขาดดุลงบประมาณ ดังนั้นรัฐบาลก็ตกลงใช้มาตรการตัดเงินเดือนข้าราชการแม้ว่าจะมีการถกเถียงและคัดค้านอย่างรุนแรงในคณะเสนาบดีสภา ปัญหาเศรษฐกิจได้ขยายวงสู่ความขัดแย้งในวงของผู้บริหารจนกระทั่งถึงขั้นมีการลาออกของเสนาบดี การอภิวัฒน์ 2475 มีทั้งเหตุผลทางอุดมการณ์ ปัจจัยจากปัญหาทางเศรษฐกิจ และการตื่นตัวของกลุ่มผู้นำรุ่นใหม่ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม นโยบายการเงินการคลังที่อนุรักษนิยมเน้นการจัดงบประมาณให้สมดุล ซึ่งเป็นผลทำให้ต้องมีการตัดงบประมาณรายจ่าย ลดเงินเดือน ลดจำนวนข้าราชการพร้อมกับการเก็บภาษีในรูปแบบใหม่ เช่น ภาษีรายได้ ภาษีที่อยู่อาศัย ซึ่งกระทบคนชั้นกลางมากที่สุด นโยบายดังกล่าวส่งผลให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจชะลอตัวลงในระยะสั้น และทำให้ฐานะทางการเงินการคลังปรับตัวดีขึ้นบ้างในระยะเวลาต่อมา กลุ่มทุนจำนวนหนึ่งไม่เห็นด้วยกับการแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ด้านการเงินการคลังด้วยการตัดลดงบประมาณ แต่กลุ่มทุนส่วนใหญ่ไม่ได้มีบทบาทต่อการนำเสนอหรือปรับเปลี่ยนนโยบายดังกล่าว

2. นโยบายระบบอัตราแลกเปลี่ยน

ได้มีนโยบายออกจากระบบมาตรฐานทองคำในวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2475 และปรับลดค่าเงินบาทมาอยู่ที่ 11 บาทต่อ 1 ปอนด์ ยังผลให้ราคาข้าวไทยสามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก จึงช่วยกระตุ้นในการส่งออกเพิ่มขึ้น แต่นโยบายในการปรับเปลี่ยนระบบอัตราแลกเปลี่ยนและลดค่าเงินตัดสินใจล่าช้าเกินไป ความยากลำบากทางเศรษฐกิจและความอ่อนแอของฐานะทางการเงินการคลังได้ส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนในวงกว้างในหมู่ประชาชนและข้าราชการระดับกลางและระดับล่าง นโยบายดังกล่าวได้ส่งผลให้เกิดผลบวกต่อภาคส่งออกในเวลาต่อมา แต่หลังปรับลดค่าเงินลงทำให้อัตราเงินเฟ้อพุ่งสูงขึ้น โดยกลุ่มทุนสยามเชื้อสายจีน กลุ่มแรงงานและชาวนาได้นำข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลในรูปแบบต่าง ๆ ให้มีการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน นโยบายระบบอัตราแลกเปลี่ยนยังผลให้เกิดการเปิดกว้างทางเศรษฐกิจมากขึ้น เกิดการแบ่งงานกันทำมากขึ้นและทำให้เศรษฐกิจภาคส่งออกเติบโตมากขึ้น รวมทั้งเพิ่มความเหลื่อมล้ำในระบบเศรษฐกิจโดยกลุ่มทุนส่งออกได้ประโยชน์จากนโยบายดังกล่าวและไม่มีผลต่อการเพิ่มขึ้นของผลิตภาพของปัจจัยการผลิตมากนัก

3. มาตรการทางด้านรายได้และการจัดเก็บภาษี และมาตรการทางด้านรายจ่าย

มีการผ่านกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรและประกาศในพระราชกฤษฎีกาเบกษาทั้งสิ้น 42 ฉบับ มีทั้งการจัดเก็บภาษีทางตรงและภาษีทางอ้อม นอกจากนี้ ยังมีการออกกฎหมายภาษีโรงเรือน ภาษีใหม่ ๆ ที่มีการจัดเก็บเพิ่มเติมนี้ได้มาช่วยชดเชยรายได้แผ่นดินที่ลดลง และบรรเทาปัญหาฐานะทางการคลังขาดดุลงบประมาณ มาตรการลดรายจ่ายด้วยการตัดลดงบประมาณของกระทรวงต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาฐานะทางการคลัง มีการยุบหน่วยราชการหลายแห่ง ยุบตำแหน่งราชการบางตำแหน่ง ยุบรวมมณฑลและจังหวัดต่าง ๆ เข้าด้วยกัน การดำเนินการทั้งมาตรการทางด้านรายได้และลดรายจ่าย ช่วยทำให้สามารถรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเอาไว้ได้แต่ทำให้เศรษฐกิจเติบโตลดลง มีภาวะการณว่างงานเพิ่มขึ้นพร้อมกับปัญหาความไม่ธรรมทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้น นโยบายดังกล่าวมีส่วนอย่างสำคัญในการยกระดับระบบการคลังของประเทศให้ก้าวหน้าขึ้นหลังการปฏิรูประบบการคลังในสมัยรัชกาลที่ห้า มาตรการหลายประการในนโยบายนี้ได้เกิดแรงต้านจากกลุ่มทุนศักดินาและกลุ่มทุนขุนนางที่ได้ประโยชน์จากระบบการคลังแบบเดิม

4. นโยบายการพัฒนาภาคเกษตรกรรมและระบบชลประทาน

ในปี พ.ศ. 2470 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณเพื่อก่อสร้างระบบชลประทานทางภาคเหนือตอนบนเป็นระบบชลประทานแบบเหมืองฝาย เป็นโครงการที่อาศัยความร่วมมือชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่และลำปาง ต่อมาในปี พ.ศ. 2472 รัฐบาลได้ขยายโครงการชลประทานและระบบระบายน้ำ โดยเซอร์ โทมัส วอร์ด ได้นำเสนอโครงการชลประทานอีก 5 โครงการ ทำให้ผลิตภาพในภาคเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นบ้างจากระบบชลประทานที่ดีขึ้นแต่ไม่มีนัยสำคัญนักเพราะไม่ได้มีการลงทุนทางด้านเทคนิคการผลิต

5. นโยบายแก้ไขปัญหานี้ล้นของชาวนา

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การลดลงของผลผลิตข้าวและการส่งออกมีผลสำคัญต่อฐานะทางเศรษฐกิจของชาวนา ระดับรายได้ของชาวนาลดลงอย่างมาก รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายทำให้ชาวนาประสบปัญหาหนี้สิน ปัญหานี้ล้นมีความเชื่อมโยงกับต้นทุนการผลิต ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และความถดถอยของรายได้ เกษตรกรไทยในภาคกลางมีหนี้สินสูงสุด นโยบายนี้เพียงช่วยบรรเทาความเดือดร้อนจากภาวะหนี้สินของชาวนาและเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มทุนในทางอ้อมอยู่บ้าง

6. นโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมด้วยการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ

นโยบายการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจได้กลายเป็นมาตรการต่อสู้กับอำนาจการครอบงำเศรษฐกิจและกิจการอุตสาหกรรมของชาติตะวันตกและชาวจีน รัฐบาลคณะราษฎรในช่วงปี พ.ศ. 2475-2489 กิติ หรือรัฐบาลป. พิบูลสงครามในช่วงปี พ.ศ. 2490-2500 กิติ ล้วนได้ดำเนินการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจและกิจการอุตสาหกรรมที่มีรัฐถือหุ้นใหญ่จำนวนไม่น้อย หลังการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย 2475 ได้มีการดำเนินนโยบายชาตินิยมทางเศรษฐกิจกิจการโรงสีข้าวส่วนใหญ่อยู่ในการควบคุมของนายทุนชาวจีน ขณะที่ธุรกิจอุตสาหกรรมเหมืองแร่ อุตสาหกรรมยาสูบ ธุรกิจการเงิน และอุตสาหกรรมอื่น ๆ ล้วนมีนายทุนตะวันตกเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่หรือเป็นเจ้าของ ต่อมาในสมัย

รัฐบาล ป. พิบูลสงคราม ได้มีการซื้อโรงงานหรือบริษัทเอกชนบางส่วนมาเป็นของรัฐ รัฐวิสาหกิจบางแห่ง นอกจากถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินพันธกิจตามกฎหมายจัดตั้งแล้ว ยังถูกใช้เพื่อเป็นฐานทางการเมืองและเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มทุนบางกลุ่มที่มีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับผู้อำนาจรัฐ นอกจากนี้ การแต่งตั้งผู้บริหารรัฐวิสาหกิจบางแห่งเป็นการต่างตอบแทนกันทางการเมือง

7. นโยบายการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

แม้ในรัชสมัยรัชกาลที่เจ็ด สยามจะเผชิญปัญหาวิกฤติฐานะทางการคลังและความท้าทายของปัญหาทั้งเศรษฐกิจภายในและภายนอก รัฐบาลก็ยังให้ความสำคัญต่อการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ โครงการลงทุนสำคัญในช่วง พ.ศ. 2468-2477 เช่น การสร้างถนนทางหลวงในจังหวัดธนบุรีและต่างจังหวัด การลงทุนระบบชลประทาน การลงทุนสร้างทางรถไฟเชื่อมภูมิภาคต่าง ๆ เพิ่มเติม การพัฒนากิจการสหกรณ์ และทำโครงการสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจชนบท เป็นต้น การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในระยะเวลาดังกล่าวเป็นพื้นฐานสำหรับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจในเวลาต่อมาระดับหนึ่ง แต่ไม่ได้มีโครงการใดก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจไทยอย่างมีนัยสำคัญแต่ประการใด นโยบายเศรษฐกิจต่าง ๆ ที่กล่าวมาได้ช่วยประคับประคองระบบเศรษฐกิจทุนนิยมกึ่งศักดินาดำเนินต่อไปได้ในรัชสมัยรัชกาลที่ 7 บางนโยบายมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องส่งผลต่อนโยบายอื่น ๆ เช่น การแก้ไขปัญหาวิกฤติการณ์การเงินการคลังนำมาสู่การปฏิรูปรายได้ การจัดเก็บภาษีและการปรับลดค่าใช้จ่ายภาครัฐ นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนนำไปสู่การเปิดกว้างมากยิ่งขึ้นของระบบทุนนิยมไทย ลัดส่วนการค้าระหว่างประเทศและการลงทุนระหว่างเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มสูงขึ้น การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจมีผลต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจต่อเนื่องจากยุคปฏิรูปเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เติบโตเพิ่มขึ้น

ส่วนบทบาทกลุ่มทุนต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจก่อนการอภิวัฒน์ 2475 ไม่มีทุนขนาดใหญ่ที่เป็นทุนท้องถิ่น ทุนเจ้าภาษีนายอากรที่เคยมีบทบาทสมัยรัชกาลที่ 4 ก็อ่อนกำลังลงจากการรวมศูนย์อำนาจในสมัยรัชกาลที่ 5 ทุนเจ้าภาษีนายอากรกลับมามีบทบาทอีกครั้งหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งจากการผูกขาดการค้าข้าว เช่น ตระกูลหวังหลี ตระกูลเอี่ยมสุรีย์ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มตระกูลล่าช้าที่ทำธุรกิจสัมปทานป่าไม้ทางภาคเหนือก่อนการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย 24 มิถุนายน 2475 กลุ่มทุนในสยามสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ได้สี่กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก คือ กลุ่มทุนยุโรป ลงทุนประกอบกิจการธนาคาร การส่งออกการนำเข้า การทำเหมืองแร่ โรงเลื่อยและการทำกิจการป่าไม้ โรงสีข้าว เป็นต้น สมาคมของพ่อค้าชาวตะวันตกจดทะเบียน และขึ้นต่อรัฐบาลของประเทศนั้น ๆ โดยตรง ตามหลักสิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่ไทยให้กับชาวตะวันตก แต่ในกรณีของสมาคมธุรกิจของคนจีน พระมหากษัตริย์ของไทยมีความวิตกกังวลอยู่ แม้ว่ารัฐบาลจะยอมรับว่า สมาคมคนจีนเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายที่จะส่งเสริมสวัสดิการและผลประโยชน์ของกิจกรรมของสมาชิก แต่ก็มีความระแวงอยู่ตลอดเวลาว่า สมาคมเหล่านี้อาจเกี่ยวข้องกับกิจกรรมใต้ดินที่มุ่งโค่นล้มรัฐบาลปักกิ่ง การที่สมาคมจีนส่วนหนึ่งเผยแพร่ความคิดสาธารณรัฐนิยมยังเป็นภัยคุกคามต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสยามอีกด้วย

กลุ่มที่สอง กลุ่มทุนจีน ลงทุนในกิจการโรงสีข้าว โรงเลื่อย กิจการป่าไม้ เหมืองแร่ คำทอง เป็นนายหน้าให้กับธนาคารของฝรั่ง คำชายสินค้าอุปโภคบริโภค นักธุรกิจผู้ประกอบการส่วนใหญ่ในไทยมีเชื้อสายจีน ในช่วงปลายทศวรรษ พ.ศ. 2490 ร้อยละ 60-70 ของเจ้าของหรือผู้จัดการธุรกิจทั้งขนาดใหญ่และขนาดย่อยในกรุงเทพฯ ล้วนแต่เป็นคนเชื้อสายจีน กลุ่มทุนจีนมักจะเชิญข้าราชการหรือผู้นำกองทัพมานั่งเป็นคณะกรรมการบริษัท การสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เช่นนี้เป็นเรื่องปกติในสังคมสยามในเวลานั้น หอการค้าจีนซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2451

กลุ่มที่สาม นายทุนศักดินา ให้เช่าที่ดิน ลงทุนโรงสี โรงงานอุตสาหกรรมร่วมกับพ่อค้าชาวจีนและฝรั่ง กรมพระคลังข้างที่ได้สะสมทุนผ่านการสะสมที่ดินที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กลุ่มทุนอื่น ๆ ต้องอาศัยอำนาจของกลุ่มนี้ในการประกอบกิจการ กลุ่มทุนกลุ่มนี้จึงมีทั้งอำนาจทางเศรษฐกิจ และอำนาจทางการเมืองในขณะเดียวกัน

กลุ่มที่สี่ นายทุนขุนนาง มีลักษณะการลงทุนในกิจการต่าง ๆ คล้ายกับนายทุนศักดินา โดยอาศัยประโยชน์จากการกุมอำนาจในการบริหารประเทศ

ทุนนิยมสยามในช่วงยุคเปลี่ยนผ่านนี้ยังเป็น “ทุนการค้า” มากกว่า “ทุนอุตสาหกรรม” อย่างไรก็ตาม หลังประเทศไทยดำเนินนโยบายทดแทนการนำเข้า ด้วยการตั้งกำแพงภาษีเพื่อปกป้องและส่งเสริมให้เกิดอุตสาหกรรมภายในประเทศ ในช่วงหลังปี พ.ศ. 2500 นายทุนที่เดิมมีฐานธุรกิจนำเข้าสินค้ามาจำหน่ายในประเทศ อย่างเช่น กลุ่มสหวิริยา กลุ่มสหพัฒน์ กลุ่มสยามกลการ จึงเริ่มเข้าสู่ภาคผลิตอุตสาหกรรมมากขึ้น กลุ่มทุนเหล่านี้เริ่มเปลี่ยนผ่านตัวเองจาก ทุนการค้าหรือทุนพาณิชย์ ไปสู่ ทุนอุตสาหกรรม มากขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทุนนิยมในช่วงเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจการเมืองสมัยรัชกาลที่ 7
2. องค์ความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการและบทบาทของกลุ่มทุนและนโยบายเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ 7
3. สามารถนำข้อมูลความรู้จากงานวิจัยพัฒนาการทุนนิยม บทบาทกลุ่มทุนและนโยบายเศรษฐกิจในสมัยรัชกาลที่ 7 ไปเชื่อมต่อกับพัฒนาการทุนนิยม บทบาทกลุ่มทุนและนโยบายเศรษฐกิจในยุคต่อ ๆ มาอันจะเป็นฐานในการวิเคราะห์พยากรณ์เศรษฐกิจทุนนิยมของไทยในอนาคต

สรุปและอภิปรายผล

ผู้วิจัยมีข้อค้นพบในงานวิจัย (Key Finding) ดังมีรายละเอียด ดังนี้

ประการที่หนึ่ง การปฏิรูประบบการศึกษาและการจัดการศึกษาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ห้าต่อเนื่องมายังสมัยรัชกาลที่เจ็ด (โดยเฉพาะหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในระหว่าง ปี พ.ศ. 2475-2478) ทำให้แรงงานรับจ้างเข้าสู่ตลาดแรงงานได้รับการศึกษาและมีทักษะในการทำงานที่ดีขึ้น เป็นผลดีต่อระบบการผลิตในระบบทุนนิยม การพัฒนาระบบเงินตรา ระบบกฎหมาย และระบบกรรมสิทธิ์อย่างต่อเนื่องตั้งแต่

สมัยรัชกาลที่ห้าต่อเนื่องมาถึงรัชกาลที่เจ็ด ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของสยามนั้นไม่เป็นอุปสรรคต่อพัฒนาการของระบบทุนนิยมในสยาม ทั้งยังเกื้อหนุนต่อการขยายตัวของทุนนิยม ขณะที่ราชสำนักและเจ้านายเองก็ได้ทำกิจการธุรกิจต่าง ๆ ร่วมกับทุนต่างชาติและทุนไทยเชื้อสายจีน นอกจากนี้ ราชสำนักยังจัดตั้งแบงก์สยามกัมมาจล (ธนาคารไทยพาณิชย์) บริษัทปูนซิเมนต์ เป็นต้น

ประการที่สอง ในส่วนของการศึกษาพัฒนาการของกลุ่มทุนนั้น งานวิจัยนี้ได้ศึกษาบทบาทของ กลุ่มทุนจีน กลุ่มสยามเชื้อสายจีนต่อพัฒนาการของทุนนิยม สืบวจถึงการสะสมและการเติบโตที่อาศัยความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ทุนสยามเชื้อสายจีนและกลุ่มทุนภาครัฐ (กรมพระคลังข้างที่ หรือสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์) และพบหลักฐานในเชิงประจักษ์ถึงการสะสมทุนอันเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ที่มีบทบาทต่อพัฒนาการของระบบทุนนิยมไทยเป็นอย่างยิ่ง การผลิตและการส่งออกข้าว การพัฒนาอุตสาหกรรมในช่วงรัชกาลที่เจ็ดล้วนมีผลต่อพัฒนาการและโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองในระยะต่อมา พัฒนาการของทุนไทยต้องพิจารณาพร้อมกับโครงสร้างการเมืองไทยด้วย กลุ่มทุนทั้งหมดก่อนยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตยล้วนสะสมทุนผ่านการยึดโยงกับอำนาจของรัฐ แสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจและแสวงหาผลประโยชน์จากความไม่มีประสิทธิภาพของตลาดในระดับเข้มข้น

ประการที่สาม ด้านโครงสร้างการผลิต ไทยได้ปรับเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้นและมุ่งสนองความต้องการของตลาดโลก

ประการที่สี่ จากการศึกษา พบว่า ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2468-2478 ไม่ปรากฏว่ามีการปรับปรุงเทคนิคการผลิตอย่างมีนัยสำคัญมากนัก หรือมีการลงทุนเพิ่มขึ้น สัดส่วนของทุนต่อแรงงานสยามในช่วงเวลาดังกล่าวจึงมิได้มีการเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด การสะสมทุนและการลงทุนจึงไม่ได้เกิดขึ้นจากเกษตรกรรายย่อยและผู้ประกอบการอิสระเหล่านี้ สินค้าส่งออกในช่วงนี้จึงไม่ได้แตกต่างจากช่วงที่ศวรรษก่อนหน้าแต่อย่างใด เป็นการเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณมากกว่าประเภทของสินค้า การพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้ทุนเพื่อปรับปรุงเทคนิคการผลิตไม่ได้เกิดขึ้นมากนัก การพัฒนาทางเศรษฐกิจจึงยังไม่นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้ต่อหัว นอกจากนี้ โครงสร้างทางเศรษฐกิจยังมีการผูกขาดสูง ผลประโยชน์ของการพัฒนาทางเศรษฐกิจจึงกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มเล็ก ๆ ไม่กระจายไปยังราษฎรส่วนใหญ่ ภาชนะนำเข้าที่ต่ำและการขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและบริการสาธารณะ ทำให้อุตสาหกรรมใหม่ ๆ ไม่เกิดขึ้นมากนักและไม่สามารถแข่งขันกับการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศได้ ความพยายามของรัฐบาลในการส่งเสริมอุตสาหกรรมผลิตภายในเพื่อทดแทนการนำเข้าช่วงปี พ.ศ. 2463-2473 ไม่ค่อยประสบความสำเร็จมากนัก กลุ่มทุนอุตสาหกรรมจึงไม่เติบโตมากเท่ากับกลุ่มทุนธุรกิจการค้า

ประการที่ห้า กลุ่มทุนภาครัฐนายทุนศักดินาอย่างกรมพระคลังข้างที่ซึ่งต่อมาพัฒนาเป็นสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ การลงทุนของกรมพระคลังข้างที่ได้ผลตอบแทนในอัตราสูงเนื่องจากการลงทุนบางส่วนเป็นเงินงบประมาณของรัฐบาล กรมพระคลังข้างที่อยู่ในฐานะ “เจ้าที่ดิน” รายใหญ่ที่สุดของประเทศ กรมพระคลังข้างที่สะสมทุนผ่านการสะสมที่ดินที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กลุ่มทุนต่าง ๆ ต้องอิงอำนาจจากกษัตริย์และขุนนางในการประกอบกิจการตามขอบเขตที่รัฐกำหนด จึงไม่มีการพัฒนาการผลิตและเทคนิค

การผลิต นายทุนนายหน้าเหล่านี้จึงมีบทบาทไม่มากนักในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจและการเมืองในช่วง พ.ศ. 2468-2477

ประการที่หก การศึกษายังพบอีกว่า กลุ่มทุนในสยามในช่วง พ.ศ. 2468-2477 นั้นอ่อนแอ จากการที่กลุ่มทุนส่วนใหญ่เป็นทุนการค้าจึงไม่ได้มีพลังมากพอที่จะเปลี่ยนแปลงพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจไทยได้ การพัฒนากิจการอุตสาหกรรมก็เป็นไปอย่างล่าช้า ไม่มีทุนอุตสาหกรรมภายในที่เข้มแข็ง กิจการสำคัญ ๆ ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่มทุนตะวันตก กลุ่มพ่อค้าและนายทุนจีนที่เติบโตภายใต้การอุปถัมภ์ของรัฐบาลสยามจึงไม่อาจแข่งขันได้กับกลุ่มทุนตะวันตก อัตราภาษีนำเข้าที่ต่ำและการไม่มีอำนาจอธิปไตยทางศุลกากรอย่างเต็มที่ ทำให้กิจการอุตสาหกรรมภายในไม่เติบโต

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของกลุ่มทุนพ่อค้า กลุ่มผู้ใช้แรงงานในการผลักดันนโยบายหรือมาตรการต่าง ๆ ในสมัยรัชกาลที่ 7 รวมทั้งศึกษาเพิ่มเติมถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนกับกลุ่มต่าง ๆ ในเชิงลึก เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลอย่างไรต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมต่อมา

2. ควรมีการศึกษาถึงโครงสร้างการผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจและการแสวงหาค่าเช่าทางเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษ 2460 และ 2470 ส่งผลอย่างไรต่อความไม่เสมอภาค ความเหลื่อมล้ำ และคุณภาพชีวิตของบุคคลต่าง ๆ ในสังคมในเวลานั้นและในเวลาต่อมา

3. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจในช่วงดังกล่าวว่ามีผลอย่างไรต่อโครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและเศรษฐกิจในภาพรวม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับเต็มได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสถาบันพระปกเกล้า และผู้เขียนบทความวิจัยได้ปฏิบัติตามจริยธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการอย่างครบถ้วน

บรรณานุกรม

- Bualek, P. (2002). *The characteristics of Thai capitalists between 2457-2482: The lesson from prosperity to tragedy*. Panthakij. [in Thai]
- Ingram, J. C. (1955). *Economic change in Thailand since 1850*. Stanford University Press.
- Maneepruek, C. (2007). *Economic policy of King Prajadhipok government*. King Prajadhipok's Institute. [in Thai]

- Nadsupa, C., & Prasardsanaset, S. (2014). Thai economic system 2453-2475. In C. Nadsupa, & S. Manarungsun (Eds.). *Thailand economic history until 2484*. Thammasat University Press. [in Thai]
- Ouyyanont, P. (2015). *The Thai economy during the Seventh Reign: Maintaining stability and laying the foundations*. Judpim Kubplong Project. [in Thai]
- Phongpajit, P., & Baker, C. (2003). *Thailand politics and economy in Bangkok era*. Silkworms. [in Thai]
- Suehiro, A. (1996). *Capital accumulation in Thailand, 1855-1985*. Silkworm Books. [in Thai]
- Tamajai, A. (2005). *Pridi Banomyong: Revolutionary stateman*. Bangkokbiznews. [in Thai]
- Tamajai, A. (2009). Seedings of economics thoughts in Siam. *Journal of Economics and Business Administration*, 5(2), 5-16. [in Thai]
- Tamajai, A. (2016). *Thailand economy*. Rangsit University Press. [in Thai]
- Tamajai, A., & Petchlertanan, T. (2020). *Capitalism system development in Siam*. Rangsit University Press. [in Thai]